

MEZEI ANDRÁS:

KÖLTŐ A HÁZTETŐN

Csaknem egy esztendeje annak, hogy az asztalfiókomba súlylyesztettem azt a levelet, melyet Bondor József építésügyi miniszter elvtársnak címezve szerettem volna közreadni az Élet és Irodalomban. Keserű szájjal írtam. Nem azért, mintha biztos lettem volna abban, hogy javaslatom: Budapest tetőtérainek beépítése, a tiltó jogszabályok elleni érzelmeim maradéktalanul igazak, de azért mert az álmodozást a legmagasabb rendű szellemi tevékenységnek tartom, mert hiszem, hogy magasabbrendű valóságot csak úgy teremthetünk, ha megvan bennünk a bátorság ahhoz, hogy elrugaszkodjunk a kisszerű, a bürokratikus valóságtól. Ezért szenvedtem kétszeresen is vereséget, amikor a javaslatomtól könnyen elálltam. Mert a publicista, a költő nemcsak egy jogszabály módosításáért szerett volna figyelmet, szót kérni, úgy is, mint állampolgár, de sokkal többért: az álmodozáshoz való jogunkért, azért, hogy ne csak szabadon, de kíváncsian is legyen közéletünkben merészet, akár az adott valóságtól is elrugaszkodó álmokat gondolni. Mert terveiben, és nemcsak lakásban él az ember. A valóság azonban fantáziadúsabb mintsem képzeltem volna. Az el nem küldött levélre mégis érkezett válasz. A Telesubjektív legutóbbi adásából értesültem arról, hogy az Építészügyi- és a Pénzügyminisztérium közös jogszabálymódosítása azt tette, amit a törvényhozótól, a törvénytől kívántam volna. Mindarra, amiről 1975. nyarán álmodoztam: konkrét, behatárolt, jó lehetőséget teremtettek az illetékesek. Persze, hogy felvilványozott ez a hír. Mégis érdemes álmodozni, mert ha elnyeli is az asztalfiók az egyik javaslatot, attól függetlenül is megszületik a másik és érvényt szerez magának. Akkor is, ha 1975-ben egyedül maradt az ábrándjaimmal — a költő a háztetőn.

★

LEVÉL A MINISZTERHEZ

Tisztelt Miniszter Elvtárs!
A költőnek hatalmában áll a remekműveket formálni a nyelvi nyersanyagból, mely csaknem korlátlanul áll a rendelkezésére. A remekművek embert és közösséget formáló hatását, hatásfokát azonban csak az utókor mérheti. A vers nem csákvány, nem földgolyó, mely megváltoztatja a fáj arculatát a szemünk láttára — a költészet, az irodalom olyan alkotómunka, melynek „ígéret földjét” a legtöbbször nem látja meg az alkotó. Lehet, hogy ezért irigyljük meg olykor az építész? A feltalálót? A költő hatalma a belső végtelen felé irányul, de minden lelkesedése azoké, akiknek hatalmukban áll a való életet alkotó módon, a szemünk láttára alakítani.

A törvényhozóban látom a legszébb hatalom letéteményesét. Abban a hatalomban, mely a tör-

vények által változtatja meg a világot.

A hivatalnokj hivatást nagyra tartanám. Szívesen hinném, hogy nincs messze az idő, melyben az alkotó tehetségek nem kerülnek, de ostromolják a hivatalnoki széket, melyben helyet foglalhatnak azok az álmodók is, akik a képzelet hatalmának kihasználásával energiáit rákapcsolják a mindennapi élet energiáinak hálójára.

Mindezek után pedig javaslatot fordulok Önökhöz:

Naiv javaslat, mely szerint még rengeteg, 20—25 ezer lakást lehetne a budapesti házak kihasználatlan tetőtereiben építeni.

Ön tudja: a legdrágább a telek, a közművesítés. Tetemes összeget emészt fel a tetőzet kialakítása. A padlásterek beépítésénél mindezek jóformán „ingyen” állnak a beépítő rendelkezésére. A vastag föfalakra nincs szükség, mert a „főfalak”, melyek a könnyű födémeket tartják, itt egyszerűen rakhatók, a válaszfalaknak hat centiméternél nem kell vastagabbnak lenniük. Röviden szólva: a padlástér-beépítéstechnika olyan elemek tervezését és kialakítását teszi lehetővé, melyekkel kismesterek is boldogulnának. Az ilyen könnyű elemeket vállon is föl lehet juttatni a padlástérbe, tehát a költséges fölvonulás, az állványozás se szükséges.

Mi kell hát? Belátás? Jöndulat? Nem hinném, hogy ebben lenne hiány.

Ezek a lakások a tetőszerkezet megbontása nélkül úgy épülhetnek, hogy magukba fogadják a gerendázatot, melyek távközeibe ablakok ékelődnek, égre, utcára nyíló ablakok. Rontanák, tarkabába tennék a városképet? Mozgalmasabbá, Elevenebbé. Az a furcsa, hogy arról is álmodozni kell, ami kezzelfogható közelségben van, mert hiszen tér van a tetők alatt, kihasználatlan terület, melyet a közszolgáltatás fejlesztésével magunk teremthetünk meg.

A tetőtérben kialakítható manzard lakások ma már nem szükséglakások. A szabad kilátás lehetősége megéri a kompromisszumot, melyet a tartógerendázat beilleszkedésével köt meg az építész. De mért ne fogadják be lakásába akár ki a barnára pácolt, a tűzálló lakkréteggel is védett gerendázatot!

Mit veszítenénk? A porfészeket? Lomok, szemetek tárolóit?

Mit nyerhetnénk, túl a lakások hasznán? Hogy kifoltoznák a tetőket? Önnak a tetőszerkezet alagát? Eltűnnének a bérházak homályos, embernemjártá zúgai? Macskák és verebek siratnák? — Igen.

Az építőanyag szállítása gondot okozna. A víznyomással bajok volnának. Az elektromos-, a gázművek arról panaszkodna, hogy amúgy is nagy a terhelés. Statikai problémák...

Mért van az, hogy egyénileg mindenki megoldhatónak tartja, támogatja az értelmes ügyeket, de egy intézmény élén esetleg ugyanazok az emberek tartózkodók, körülményeskedők, olyan körülményeskedők, hogy végül is döntésképtelenek. Azaz, hogy képesek egyféle döntésre, mely a legbölcsebbnek bizonyul minden intézmény élén: olyan döntést hozni, amiből nem lehet baj. Ez a mi intézményeink valósága, adottsága, melyet tekintetbe kellene vennünk?

Ettől az adminisztrációtól kérdem:

Az ablakokkal tarkított tetőzet rontja a városképet? Csúnyák a messzire néző ablakszemek? Ha nem lennének a tornyok, a régen építettek, a „célszerűtlenek”, elvisekelhető lenne-e Budapest tetőtetőegyhángúsága? Nem kellene elgondolkozni újra meg újra azon, hogy ami szép, az valóban felesleges-e? Célszerűtlen-e megadni a látványt, ami a látvány? Megtakarítás-e nem törődni azaz, hogy dombokkal, hegyekkel megáldott város, hogy fest felül-ről nézve?

Kinek mondom e monológot? Önnak, Miniszter Elvtárs? Igen, látszólag Önnak és mégse, mert nem a személyiségevel állok szemben, hanem a bénító személytelenséggel, mellyel ugyancsak szemben áll az Ön személyisége.

Ismerek fiatal párokat, akik álmodozva járják a bérházakat: van-e valahol padlástér, melynek beépítését engedélyezi a Hivatal. Milyen elv, milyen szabályzat szerint rakhatnak fészket? Kevésszempézűek ők, akik a saját munkájukkal pótolnák az anyagi hiányt. Hiába látják be, hogy az államnak egyszerűbb, olcsóbb, nagy felvonulási területen, nagy volumenben építkezni. (Ki tagadná ezt az igazságot?) Mégis, ennek az igazságnak a jegyében fagadják meg sokszor más ügyben is az egyéni kezdeményezést kis volumenű lehetőségeit, nem számolva azzal, hogy sok kicsi milyen sokra megy!

Gondoljunk a háztáji gazdaságokra, melyeket a közösség munkagépei művelnek, melynek termékei végül is a népgazdaság egészét erősítik. És ha már kipróbáltuk, hogy jó az érdekegyesítés, miért ne válhatna be az építőiparban is? A valóságtól elrugaszkodó álmodozás ez?

A kihasználatlan padlásterek-ről írta, de a kihasználatlan szellemi tartalékokra is gondolok,

melyeknek értékét féld, hogy alábecsüljük. Féld, hogy a fejlett képzelőerő hiánya az, hogy csak annak az értékét tudjuk megállapítani, ami már megvan, de arról, hogy mit mulasztottunk el egy-egy ötvenes években, mit nem csináltunk, arról nem készült, hogy is készülhetne kimutatás. A hadvezért nem tüntetik ki az elmaradt háború miatt. Az adminisztráció nem figyel az eszme világában meg-nem-valósított, de megvalósítható dolgokra. Azokra, melyek a fantázia szülöttei: „légbölkáptak”, utópiák, a „valóságtól elrugaszkodottak”, felbolygatják a való életben élő realista ember higgadt, meggondolt kedélyállapotát.

Az egyéni kezdeményezés esetleg zavarja is a teret. Nem-várt, be-nem-tervezett viszonylatokat létesít.

Zavarok én is. Jöndulatú dilettánsa vagyok ennek a padlástér-beépítési ügynek.

A Fővárosi Tanács városrendezési osztálya szerint a budapesti tetőtér beépítése: lefutott téma. Nincs, vagy alig van olyan ház, amelynek a padlástere alkalmas lenne a beépítésre, de ha akad ilyen, az is drága. Sokkalta többbe kerül, mint másutt egy új lakás építési költsége. Az érvek meggyőzően hangzanak: a házak nagy többségének felföldemes a felső szintje, nem alkalmas arra, hogy rajta lakjanak. Nem bírja a terhelést.

A Fővárosi Tanács végrehajtó bizottsága épp ezért hozott rendeletet, mely szerint az újabb tetőtér beépítése csak a házak tatarozásával együtt engedélyezett. Vagyis, ha az IKV kicseréli a nyomócsöveket, a gázvezetékeket, a födémeket, akkor egy kalap alatt a tetőtér beépítése is evezgethető. Az ott épített lakások színvonala biztosítható. A rendelet tökéletesnek látszik és nem tehet arról, hogy a kerületi ingatlankezelőségek vezetői nem élnek, vagy talán nem tudnak élni a rendelkezésükre álló alkotó lehetőségekkel. Nem ismerik föl, nincsenek tudatában annak, hogy mi van a tulajdonukban, nem csak a tetőtér beépítésével, de a falak megnyitásával, zárásával, okos ötletes újra-elrendezéssel, a bérházakban való átalakításokkal mennyi teret nyerhetnének lakásra, üzletre. Gondoljunk a kapualjakra, a lépcsőházak funkciótlanná vált, kihasználható szögleteire. Ki tehet arról, hogy mindenütt több a lehetőség, mint a realizálás?! Ezt kell firtatnunk, ha a törvényről beszélünk. Hol van az a rendelet, mely megteremtene a viszonylatokat, amelyekben például az ingatlankezelőségek dolgozó is a gazda szemével nézik a „tulajdonukat”, érde-

kük, hogy ötletek legyenek. Kis pozíciókban is lehet hasznosan, „nagy formátumban” cselekedni. Ne legyen úgy, hogy legszebb álmunk ott szülessenek meg, ahol nincs mód realizálni őket, ahol meg lenne alkalom rá, ott ne szülessenek álmok. Mert mi a hivatalviselő lehetősége, ha nem az, hogy megszüntesse a nem kívánt, statikus állapotot?! Hogy felgyorsítsa a lelassult gépezetet: közérdekű cselekvéseink mechanizmusát! Mert mindezek ellenére mondanám jelképes értelemben is, hogy van még tetőtér az ország felett, amit érdemes lenne lakhatóvá tenni. Ami oda fent lehet, hogy „lefutott téma”, de ide lent korántsem az. Mert a rendelet megtalálta azt a megoldást, melyből ha megvalósul, nem lehet hiba. És ezzel a hivatal látszólag befejezte a kötelességét. De nem úgy az álmodozó ember, aki mindig egy kissé dilettáns. Aki úgy képzelet, hogy még érdemesek a felkutatásra többi között a padlásterekben is a kihasználatlan tartalékok. Aki úgy gondolja, hogy egy megfelelő utastással még a tetőtérben is lehetne építkezni. De ha az álmodozás után a megvalósítás valóságába téved, azonnal rádöbben, hogy az építész és minden építkezés jogi kérdéssé degradálódott. Pedig a törvényhozás a legmagasabb rendű és rangú filozófia.

De mi kell hozzá? A személyiség, aki dönt: így legyen. Az egyén, X. Y., aki a HIVATAL élén is vállalja önmagát, személyes felelősségét, aki közszózatot vállal, úgy, mint a költő, aki a művét közrebecsátva cárja az „ítéletet”.

Budapest, 1975. aug. 10.

Tisztelettel:
Mezei András

★

A legfontosabb, a jogszabálymódosítás tehát megtörtént. Az 1971 óta érvényben lévő rendeleten, mely nem adott lehetőséget az állami tulajdonban lévő tetőtér beépítésére, csinos kis műtétet végeztek az Építésügyi minisztérium és a Pénzügyminisztérium szakemberei. A csaknem fél éve megjelent jogszabálymódosítás azonban okosan és helyesen, nem ad lehetőséget továbbra sem az egyéni, az ellenőrizhetetlen építkezéseknek. Kimondja, hogy csak szervezett formában: gyárak, üzemek, hivatalok, vagy az IKV szervezésében, kivitelezésében építhetők be az arra alkalmas tetőtér. S ami rá rándozásnak látszott egy évvel ezelőtt, most konkrétum: gyárak, üzemek, hivatalok KISZ-szervezetei, ha felfigyelnek a rendelet adta lehetőségre, fölkuhatják az alkalmas tetőtérket. Az IKV bejegyzésével, a kerületi tanács bérlokijelölésével és az építési engedéllyel, személyenként hetvenezer forint összegű kölcsönt is szerezhetnek. Fiatalok és nem fiatalok. Mindazok, akik nem restek végig gondolni az új jogszabály adta lehetőségeket és megvan az erejük ahhoz, hogy eljussanak az álmodozástól a megvalósulásig, és tovább... — mert meghal az ember lelke, ha nincs miről álmodnia.